

Ebben a rovatban a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára /MŰEK/ beszámolókat, tudósításokat, módszertani tanácsokat stb. közöl a műszaki felsőoktatási könyvtárhálózat számára. Kérjük a műszaki egyetemi könyvtárosokat, hogy közleményeiket a MŰEK hálózati és módszertani csoportjának megküldeni szíveskedjenek.

022

ÁTÉPÍTÉS, KORSZERŰSÍTÉS

A BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM KÖNYVTÁRÁBAN

Századunk első évtizedében több új könyvtár épült Magyarországon. Így a Parlament hatalmas épülettömbjében helyet kapott az Országgyűlési Könyvtár. Tervezője, STEINDL Imre tágas, szép elhelyezést biztosított a könyvtárnak, de belső kiképzésére az épület rendeltetése és a stílus-egység követelménye erősen rányomta bélyegét. Jellegzetesebbek és korszerűbbek az 1910 előtt kifejezetten könyvtári célra emelt, önálló épületek: a kolozsvári Egyetemi Könyvtár palotája és a Műegyetemi Könyvtár új, budai otthona. Mindkettőt a Leopoldo della Santától meghirdetett hármas tagoltság elve alapján építették. Annak idején ugyanis az építészek a hármas tagoltság elvét a könyvtárépítésben törvényként tisztelték, és igen szigorúan alkalmazták.

Köztudomásu, hogy a Műegyetem Dunára néző, központi épületét HAUSZMANN Alajos tervezte, viszont az már csak szűkebb körben ismert, hogy a főépülethez zárt folyosóval hozzákapsolt könyvtárépület megtervezésére PECZ Samu, az épületszerkezettan akkori professzor kapott megbízást. A könyvtáron kívül számos budapesti középület /a Vámház-köruti vásárcsarnok, a Szilágyi Dezső-téri református templom, az Országos Levéltár/ megtervezése fűződik PECZ Samu nevéhez. A többihez hasonlóan a könyvtár terveit is a legnagyobb megfontal és elmélyedéssel készítette. A munka megkezdése előtt hosszabb tanulmányutat tett külföldön, és a tervezés során olyan épület kialakítására törekedett, amely nemcsak a jelen követelményeit, hanem a jövőben támadó igényeket is kielégíti. Az építkezés idején virágzott nálunk a szecesszió, de ez őt nem ragadta magával. A XIX. század má-

sodik felére jellemző eklektikus stílus hívei közé tartozott, és a történeti stílusok közül a gótika formanyelve állt hozzá legközelebb. Ennek köszönhető a könyvtár nagyméretű, csúcsos ablakokkal megvilágított, hálóboltozatos olvasóterme.

Könyvtárunk Pestről, a Múzeum köruti egyetemi épületekből 1909-ben költözött át Budára. S bár új épülete az egy évvel korábban megnyitott kolozsvári Egyetemi Könyvtárhoz képest igen szerénynek tűnt, a használatban mégis jól bevált, és négy évtizeden át megfelelő kezet biztosított a könyvtár működéséhez. Ám viszonylag korán, az ötvenes években már kezdtek kiütközni az említett szerény méretekből származó nehézségek.

PECZ Samu egyedül a könyvtermés fejlődésével számolt elég körültekintően. Az épület raktári szárnyának hat szintjén bőven biztosított férőhelyet a nagy tömegben beáramló könyv- és folyóiratanyag számára. Sőt – amint nemrég a könyvtár birtokába került önéletrajzában is írja – a raktári szárnyat statikailag úgy méretezte, hogy még négy szint ráépíthető legyen. /Ezen túlmenően a tömör raktározással elérhető, új lehetőségek is igen biztatóak./

Annál több gondot okozott az utóbbi években az olvasók és a könyvtári dolgozók elhelyezése. 1945 után folyóiratolvasóteremmé alakították át a tanári olvasótermet, és azóta az egyetem professzorai joggal kifogásolták olvasótermük hiányát. Égetően sürgős volna az összeválogatott kézikönyvtárral és tájékoztató könyvtárosokkal ellátott szakolvasóterem megnyitása. Ez az igény jelenleg főként a kémikusok és az építészek részéről nyilatkozik meg. Nagy olvasótermünk 230 férőhelye különösen vizsgaidőszakban mutatkozik kevésnek. Ilyenkor – már évek óta – tantermeket nyitunk meg kiegészítő olvasótermekként. Sok nehézség származik abból is, hogy a könyvtárosok egyre kedvezőtlenebb körülmények között, összezsúfolva dolgoznak. S már-már megoldhatatlan feladatnak látszott a könyvkötészet és az adréma-szorosító után a gyorsan fejlődő fotolaboratórium elhelyezése a könyvtár falai között.

Méltánytalan volna e fejlődés-szülte nehézségeket mind a könyvtár tervezőjének rovására írni. 1909-ben mindössze heten dolgoztak a könyvtárban, sejtette-e PECZ Samu, hogy számuk félévszázad múltán hetvenre emelkedik? És álmodhatott-e tízezres hallgatólétszámról? A mérnökképzés mai fejlődése szoros összefüggésben áll szocializmust építő hazánk nagyméretű iparosítási programjával, illetve végső fokon társadalmi rendünk megváltozásával. Könyvtárápító elődeink erre nem készülhettek fel. Nekünk azonban szembe kell néznünk mindazokkal a feladatokkal, amelyek ebből a gyorsíramu fejlődésből kötelezően ránk hárulnak.

1952-ben, az Építőipari Műszaki Egyetem létrehozásakor felvetődött a külön könyvtár gondolata, sőt tervei is elkészültek. Ez könyvtárunk számára – legalábbis a helyhiány vonatkozásában – gyökeres megoldást jelentett volna. Készültünk is rá: a könnyebb szétválás érdekében azonnal elkezdttük az építőipar profiljába vágó, új beszerzésű könyvek külön raktározását. Ezt ma is folytatjuk, függetlenül attól, hogy a második budapesti műszaki egyetemi könyvtár megépítésének ügye – egyelőre – lekerült napirendről.

A gyökeres megoldás csálóka reménye azonban sajnálatos módon hátráltatta a szűkebb keretek közt végrehajtható, reális tervek kialakulását. Végül is 1959-ben tervet dolgoztunk ki a helyhiány enyhítésére, és e terv három lépcsőben irányozza elő a könyvtár fejlesztését:

1. épületünk belső helytartalékainak hasznosítása;
2. az épület déli, hivatali szárnyának továbbépítése;
3. a könyvtár anyagának és feladatkörének decentralizálása vagy megosztása.

Az első lépcsőben esedékes munkálatok még 1959-ben megindultak az alagsor átépítési terveinek elkészülésével. Terjeszkedésről ugyan- is az épület falain belül csak egy irányban lehetett szó: lefelé. A hivatali szárny alagsorában, ahol azelőtt az egyetem különböző rak-tárai és öltözői foglaltak helyet, kívántuk elhelyezni három segéd-üzemünket. Az illetékes minisztériumi és egyetemi tényezők megértően támogatták törekvéseinket, és így az alagsor átépítése /angol akna, szigetelés/ még 1960-ban elkészült. Ezek az új munkahelyeken - vi-szonylag megnyugtató módon - nyert elhelyezést a fotolaboratórium, a könyvkötészet és az adréma-üzem. Ezután került sor a földszinti és e-meleti munkahelyek átcsoportosítására, ami egyúttal az elrendezésber-hosszu évek óta fennálló logikátlanág felszámolását is jelentette. /A gyarapítás, a katalogizálás, a decimálás és a szolgálati kataló-gus végre egy szintre, az emeletre került./

A fejlesztés első szakaszához tartozott a bőséges kézikönyvtár-al felszerelt kémiai kutatóterem létrehozása. S ha személyzethiány miatt egy évet késett is, de ez év márciusának elején végre megnyílt a könyvtárunkban több mint egy évtizede hiányzó tanári olvasóterem. Ha elkészül a fotolaboratórium szellőztető berendezése, és beszerelik az emeletet az alagsorral összekötő teherliftet, akkor elmondhatjuk, hogy a fejlesztés első szakasza lezárult.

Utána késedelem nélkül hozzá kell látnunk a második szakasz elő-készítéséhez. Könyvtárunk déli, hivatali szárnya rövidebb, mint az é-szaki, ahol az olvasóterem fekszik. Éppen ezért a déli oldal az épü-let arányainak legkisebb torzulása nélkül bővíthető 7-8 méterrel. Ez az alagsorban a fotolaboratórium és a könyvkötészet terjeszkedésére adna lehetőséget, a földszinten egy 80 férőhelyes folyóiratolvasóte-rem megnyitását tenné lehetővé /a mostani helyére újabb szakolvasó-terem kerülne/, az emeleten pedig újabb könyvtárosi munkahelyeket nyernénk.

Ez az építkezés egyáltalán nem zavarná a könyvtár működését, vi-szont elkészülése nagy mértékben javítaná a helyzetet mind az olvasó-helyek, mind a munkafeltételek szempontjából.

A fejlesztés harmadik szakasza akkor válik esedékessé, amikor szerény méretű épületünk végleg akadályává lesz a könyvtár fejlődé-sének, s ettől egyáltalán nem állunk messzire. Itt alternatív megol-dási lehetőségek kínálkoznak. Kiutat jelentene a könyvtári funkciók

decentralizálása is kari könyvtárak létrehozása útján. Ezek a két-három helyiségből álló könyvtárak az egyetem különböző épületeiben, a tanszékek közt elhelyezve működnének, és egy-egy fakultás tárgykörébe tartozó könyvanyaggal lennének ellátva. A másik, ennél sokkal radikálisabb és hosszabb időre szóló megoldás: új könyvtár építése az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem számára. A két könyvtár osztozhatna a feladatokon. Egyik maradna a matematika, fizika, vegyészet, gépészet és villamosság országos tudományos szakkönyvtára és egyben egyetemi könyvtár, a másik pedig az építőipar, közlekedés és művészettörténet vonatkozásában látná el ugyanezt a feladatkört.

Belföldi és külföldi tapasztalatok egyformán azt igazolják, hogy az egyetemi könyvtárak jó működésének két döntő fontosságú feltétele: a magasszintű, értékes könyvanyag és a megfelelő számú olvasóterem férőhely. Tíz hallgatóra legalább egy olvasóhelynek kell jutnia minden egyetem központi könyvtárában. Mi azonban tízezres hallgatólétszám mellett két olvasótermünkben csupán 270 férőhellyel rendelkezünk. S még az új folyóiratolvasóterem megépítése után is csak 350-re emelkednék az olvasóhelyek száma. Kielégítetlen olvasói igények feszítőerejével állunk szemben. S ezek az igények az oktatási reform következtében csak növekedni fognak.

Alapvető művelődéspolitikai követelmény /s erről nálunk sem szabad megfeledkezni/: az egyetemi könyvtáraknak minden körülmények között lépést kell tartaniuk az egyetemek fejlődésével.

KÉKI Béla

- o -

378.962:026:658.513.009.4

A BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM KÖZPONTI KÖNYVTÁRÁNAK

1961. ÉVI BESZÁMOLÓ JELENTÉSÉBŐL

Könyvtárunk tevékenységét az elmúlt tervidőszakban - a korábbi évekhez hasonlóan - részint az aktuális művelődéspolitikai feladatok, részint a könyvtár belső fejlődése során felszínre került súlyponti kérdések határozták meg.

Művelődéspolitikai szempontból könyvtárunkat 1961 folyamán két fontos feladat foglalkoztatta.

A Budapesti Műszaki Egyetem nyomtatásban megjelent reformjavaslatához kapcsolódva, széleskörű vitát indítottunk a felsőoktatási re-